36

DISPUTATIO DE PHTHISI.

Quam

PRAESIDE DEO,

CENSU

&

CONSENSU

AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI ET GRATIOSISSIMI COLLEGII MEDICI.

IN CELEBERRIMA ARGENTORATENSIUM UNIVERSITATE.

Pro ſummis in Arte Medica Honoribus, & Privilegiis Doctoralibus legitimè conſequendis,

Publico placidoque PHILIATRORUM Examini ſubijcit

BARTHOLDUS Scheffer / MENGRINGHUSIO-WALDECCUS.

Ad d. 4 Febr. ~~Ianuarij~~ horis locoque ſolitis.

ARGENTORATI,
Typis EBERHARDI WELPERI.
M. DC. XLVII.

JLLUSTRISS.^mis ET GENEROSISS.^mis
DOMINIS

Dn. GEORGIO FRIDERICO, Dn. WOLRADO,

Fratribus Germanis.

COMITIBUS in Waldeck / Piermondt / & Cülenburg ꝛc. DOMINIS in Tonna, Palant / Witten / Werth / ꝛc.

Dominis ſuis Clementiſſimis, Mæcenatibus benigniſſimis.

VIRO ITEM

GENERIS NOBILITATE, RERUMQUE CIVIlium adminiſtrandarum Prudentiâ præeminenti,

Dn. RUDOLPHO Würtz / Reipubl. Argent. XV. viro bene merito. Domino Patrono & Hoſpiti ſuo æternùm colendo.

Hanc Diſputationem Inauguralem ſubmiſſè & debitâ honoris obſervantiâ officiosè conſecrare & dicare voluit & debuit.

Bartholdus Scheffer.

PRAEFATIO.

QVemadmodum beneficus ille Apollo, almis ſuis radijs, rebus indifferenter omnibus vitam largitur, illisque gratiam conciliat; Ita ILLUSTRISS.^{mi} & GENEROSISS.^{mi} COMITES, Comites in Waldeck / Piermont & Cülenburg &c. *Domini mei Clementiſſimi, in toto Comitatu VValdecceńſi, extremâ annonæ caritate, magnis ſumtibus omnibus citra delectum cujusvis nationis pauperibus, maximè autem ſubditis & ſtudioſis, tantū cibi ſingulis diebus diſtribui curaverunt hactenùs, & etiamnū curant, ut ad vitam honeſtè ſuſtentandam ſatis ſuperq; eſſe poſſit, atque ſic ſubminiſtratis largâ manu, non victûs tantùm, ſed etiam amictûs ſubſidijs* (cujus rei ſi opus foret, teſtes producere poſſem) *quamplurimos, qui fame & frigore erant certè perituri, è faucibus* orci *quaſi ereptos, in hodiernum uſq; diem conſervant. Quod Liberalitatis Generoſæ factum, non ſolùm VValdeccia, ſed etiam aliæ Chriſtiani orbis finitimæ partes magnoperè prædicant, nemoq; ita demens, rerumvé tàm iniquus æſtimator erit, qui hoccé neget. Sed de illis, quùm nullo quovis ingenti volumine, nedum brevi hoc epiſtolio pro merito ſuo, & dignitate comprehendi & decantari poſſint, impræſentiarum loqui ſuperſedeo; ferventem ſolùm, peneq; incredibilem* Veſtrum *in honore divino,* orthodoxâque religione *promovenda* ZELUM, *& incomparabilem liberalitatem atq; munificentiam leviter attingam. Neq; ſatis feciſſe* ZELO *veſtro C.C.V.V. putabant, niſi Studioſos inſuper annuis ſtipendiis alerent, in bonis diſciplinis erudiri curarent, ut poſt decurſa ſtudiorum ſtadia, è Collegijs, tanquàm è virtutis & doctrinæ ſeminarijs educti, vitæ modeſtiâ, & ſanctitate alijs prælucerent, Rempublicam Chriſtianā in omnes ampliarent partes, eamq; curarent, & unam cumprimis veram* Apoſtolicam *Religionem &* orthodoxam *fidem propagarent, Hæc certè omnia, ut reliqua taceam, magna, imò maxima ſunt, & Chriſtianis, diviniq; honoris amantiſſimis Comitibus digniſſima. Quis enim Sum-*

ptus à C.C.V.V. in illum factos enumeret? Quis tantam, & tàm magnambenignitatem, liberalitatem & munificentiam, tantam dexteritatem & Sapientiam Patriæ proſpiciendo condignis laudibus extollat?

Neminem ſanè tàm eloquentem, tàm facundum reperiri arbitror, qui pro eorum dignitate iſta recenſere valeat. Nam cùm C.C.V.V. benignos ſuæ Munificentiæ radios in me, licet nil tale de ipſis meritum, nunc nuper converterent, ita me inflammatum atq́ excitatum ſenſi, ut diu ante ſervatum à me ſilentium illicò ruperim, & theſes haſce ediderim. Pagellæ ſunt paucæ: doleo quod non pauciores! quem enim Atlanticorum iſtorum voluminum non pigeret? aut quis res prolixitate æſtimaret, niſi cui nebuloſa opinionis Mater *auriculas impoſuit? Ingenium hîc nullum, neq́ penicillo; ſed fortuito carbone quantillulum feſtinanter eſt delineatum.*

Vobis *verò* Illuſtriſs.mi & Generoſiſs.mi Comites, *hoc ſtudium meque totum debeo.* Veſtrûm *enim Licentiâ* (*Dei cumprimis nutu*) *animum ad* Medicinam *appuli*, Vobis *nutritus*, Vobis *adolevi.* Veſtrûm *igitur poſt* DEUM *eſt quod ſum*: Veſtrûm *quoque erit quod futurus ſum.* Veſtris *ergò pedibus debito reſpectu hunc fœtum néque ſatis maturum, ſed crudum, qui me ferè neſciente prodijt in lucem, impolitum, ſubitarium nulliśq́ cunis fotum, ſed è ſuggeſtu verè præcipitatum; neq́ etiam C.C.V.V. gratum, humiliter ſubmitto, ſubmiſsè rogans, ut hunc æquo animo & incomparabili erga ingenia favore accipiant, meq́ ſubjectiſſimum alumnum ſemper Clementiâ ſuâ foveant. Vivant, valeant Illuſtriſs. Dn. Comites. Deus T. Opt. Max. C. C.V.V. cum Matre Celſiſs. & multarum magnarumq́ rerum geſtarum gloriâ inſigni, diu nobis & Reipublicæ conſervet incolumes.*

C. C. V. V.

ſubmiſsâ obſervantiâ

addictus & aſtrictus

Bartholdus Scheffer.

PRAELOQUIUM.

GALENUS *Sacræ noſtræ* MEDICINAE *Antiſtes* 2. M. M. 2. *conſulit, materiam aliquam pertracturis, ut præ cæteris definiant, quid ſit de quo verba inſtituenda. Hujus filum Nos quoq; hîc ſequemur, & de Phthiſi diſſerturi, primùm* ὀνοματολογίαν *proponemus; deinde* πραγματολογίαν *ſubjungemus.*

THESIS I.

PHTHISIS ſumitur vel GENERALITER, *pro quavis corporis emaciatione, ſeu extenuatione à quacunq; cauſa orta*, eſtque vel *Vniverſalis*, totius corporis, ex Cachexia & febre hectica genita, cùm vel Chylus in ventriculo, vel Chymus in hepate corrumpitur, corruptusque in totum corpus digeritur. Talis eſt ἀτροφία, h. e. nutritionis fruſtratio, cùm alimentum paucum in ſanguinem nutrientem converti nequit, illamque ſequitur marcor, h.e. corporis viventis, præ ſiccitate, & alimenti defectu, contabeſcentia, & conſumtio. Hæc vel eſt ſ. n. in Senectute, eſtque marcor inevitabilis, quem nemo ſecundum naturæ curſum effugere poteſt: Vel p. n. cùm ſc. aliqua pars contabeſcit, reliquis nihil tale patientibus. Ita ſecundum *Hippocratem* de Intern. aff. eſt φθίσις *renalis* à labore, quæ renum ſequitur ſuppurationem, & ſæpiſſimè novos maritos infeſtat. Sic apud Hipp. *l.* 2. *de morb.* eſt φθίσις *dorſalis*, quæ etiam νεογάμοις καὶ φιλολάγνοις accidit, non tàm ob ſeminis, à dorſali medulla defluentis, copiam, quàm genitalis humoris profuſionem immodicam. *Particularis* eſt in Tabe oculorum, Gal. *in fin. Med. & Comm.* 16. *ſ.* 3. *aph.* Ubi pupilla cum obſcuritate diminuitur. Talis quoque eſt ἀτροφία, quæ interdum cruribus, & brachijs accidit. Hipp. 6. *aph. ult.* cujus exemplum dignum habet Foreſt. *l.* 10. *obſerv.* 97. Talis quoque eſt in cujuslibet membri ἀτροφία. Gal. *l. de Morb. diff. c.* 9. De his agere inſtituti noſtri non eſt. SPECIALITER & *propriè* ſumitur *pro tali extenuatione, quæ ex pulmonum vitio ſcaturit, fomentumq; habet, atq; exulcerationem inſequitur.* De qua Hipp. 7. *aph.* 16. & 78. Cujus naturam & curam indagare impræſentiarum eſt animus.

II. *Eſt* itaque Phthiſis, propriè ita dicta, *pulmonum exulceratio, à materia acri & erodente, cum febre continua hectica, tuſſi, reſpirationis difficultate, ſputoque cruento & purulento, quâ ſenſim totius corporis caro conſumitur, & ad extremam macilentiam, ariditatemq́ redigitur.* Gal. 3. *aph.* 10. 4. *aph.* 8. & 7. *aph.* 16.

Dicitur autem vel ἀπὸ τοῦ φθίω, h. e. corrumpo, conſumo, labefacto, extenuo, perdo, interimo. vel à φθίνω, corrumpor, conſumor, pereo, deficio, tabeſco. vel à πλύω h. e. ſpuo. Secundum ATHENIENSES vocatur φθοή. Secundum Galen. φθινήομα. Lat. TABES. German. die Schwindtſucht/ Lungenſucht. Secundum Paracels. *aridura*, morbus ſiccus ſeu ſolaris exiccatio, omniumque partium totius corporis ſine paroxyſmo & dolore, cum febre lenta conſumtio. Secundum HERMETICOS *morbus ſalinus*, quia acris & erodens materia ſalis inſtar pulmones erodit.

III. GENUS proximum ponimus ULCUS, quod juxta Senn. *l.* 2. *p.* 1. *c.* 10. *Inſtit. Med. eſt continui ſolutio, in parte carnoſa, ab eroſione ortũ habens, & proximè ſine alterius interventu lædens.* Adeſt quoq; *Morbus Organicus in diminuta magnitudine.* Et *Intemperies* in pulmonibus primùm, deinde in omnibus partibus totius corporis introducta, quæ à putredine illos continuò calefaciendo oritur.

IV. DIFFERENTIA *ſpecifica*, eſt totalis pulmonum exulceratio. In *Atrophia* eſt ſaltem nutritionis fruſtratio. In *Cachexia* alimenti corruptio. In *Phthiſi* oculi, pupillæ obſcuratio. In *Phthiſi* autem pulmonum, exulceratio & conſumtio eorum, ita ut quotidiè vel cruenta, vel purulenta ſputa expectorentur & eijciantur.

V. LOCUS *affectus eſt Pulmo* cum partibus ſuis ſc. carnoſâ ſubſtantiâ, bronchijs, vaſis & membranis. In conſenſum quoque trahuntur partes interiores thoracis, faucium & aſpera arteria; verùm non immediatè neque confertim, ſed ſenſim, & pedetentim, ſi ſc. augentur. *Cor* item, vitæ & nutritionis principium neceſſariò afficitur: Nam ſi in omnibus corporis partibus deprehendatur, cur non ipſum animantis principium affectum ſit, inquit Gal. *l. de Maraſm. c.* 1.

VI. CAUSA PROXIMA, *continens & immediata eſt acris, mordax, & erodens in pulmonibus humor*, vel ſuâ naturâ talis, ſc. *bilioſus & ſeroſus*, vel ratione acquiſitæ putredinis talis, *ſanguineus* ſc. vel *pituitoſus putreſcens*, qui ſubſtantiam corrodit, *ulcusq́* efficit, ſive in ipſa ſubſtantia pulmonum colligâtur, ſive à capite deſtillet, ſive aliunde ex alijs partibus quàm à capite ad pulmones deferatur.

VII. *Cauſa putredinis*, eſt vel portio ſanguinis, in vaſis, viſceribuſ-

ribusque effervescentis, & naturæ moleſti, præ vaſorum copia, & amplitudine in pulmonum ſubſtantiam, aliaſque partes effuſa. Sanguis autem in ſubſtantiam, non in aſperæ arteriæ ramos, neque copioſiùs effluit, quantulacunque tamen fuerit copia, natura eam tempeſtivè non poteſt per vias convenientes expellere, ob influxum auctum; verùm præ longiori mora ibidem putreſcens ipſum quoque viſcus inficit, & allapſum nutrimentum in ſputa abit fætida & purulenta.

VIII. Inter MEDIATAS ſeu *Antecedentes cauſas ſunt humores vitioſi in corpore collecti*, qui, ubi poſteà vel à capite, vel aliunde ad pulmones confluunt, vaſa in ijs aperire, pulmoneſque exulcerare valent. Quò pertinet plethora, ex liberaliore victu, vel conſuetæ alicujus ſolenniſque evacuationis ſanguineæ v. g. *hæmorrhoïdum, menſium, nariumvé profluvij ſuppreſſione* genita, quæ vaſa pulmonum diſtendit, tandemque rumpit, vel ſaltem aperit. Denique pus exedens, quale poſt Pleuritidem, Anginam & Peripneumoniam non raro in thorace colligitur.

IX. *Cauſa* quoque Tabis eſt, *vaſis in pulmonibus apertio*, ſive fiat per *ἀναστόμωσιν*, ſive per *διαπήδησιν*, ſive per *διαίρεσιν*, quando vaſa ſanguinem continentia exulceratione, eroſione, ruptione, vel alias ob cauſas, diviſionem & continui ſolutionem patiuntur. Gal. *l. 3. de ſympt. c. 1.* Huc quoque refertur *Ruptio*, adeoque omnes cauſæ, quæ vaſa pulmonum rumpere & aperire poſſunt. Unde Hipp. *l. de aëre aq. & Loc.* Tabem etiam à partu frequenter contingere ſcribit: violentiâ enim rupturis & vulneribus prehenduntur. Plater. *tr. 3. prax. l. 2. ſ. cap.* 8. inquit: diſruptionem vaſorum in pulmonibus ob ſummum ſæpe conatum, qui in lapidibus loco movendis adhibetur, accidere: Deinde, ſi quis vocem valde intendat, & poſteà malè habeat, vas in pulmone ruptum eſſe ſignificari. Sic ruptio Apoſtematis, abſceſſuum in Pleuritide, in Peripneumonia. & ſanguinolenta rejectione: Quæ ſi non curentur citò ac ritè, utplurimùm in *Tabem* tranſmittuntur. Hinc Hipp. *5. aph.* 8. 10. *&* 15. inquit: *Qui ex pleuritide empyi fiunt, ſi à ruptione non liberantur, intra* 40. *dies ad Tabem tranſeunt.*

X. *Contrahitur Tabes* à proprio pulmonum nutrimento, ſi ſc. ſanguis per venam arterioſam influens in pulmones ſit nimis acris, mordax & bilioſus, vel talis inibi ob pulmonum intemperiem, & cordis viciniam factus. In pulmonibus eſt ſæpe vitioſa diſpoſitio, mollis & tenella conſtitutio, à parentibus hæreditariè in utero, ab

ipſo

ipſo ortu vel ex principijs generationis, vel ex alijs accidentibus contracta. Hinc ij ex ſtirpe tabida ſati, omnes jure quaſi hæreditario contabeſcunt, atque ſic phthiſicus phthiſicum, Epilepticus Eplilepticum, Leproſus leproſum, calculoſus calculoſum, Nephriticus, Nephriticum generat, ut inquit, *Clariſ. Dn.* Senn. *Inſtit. l.* 4. *p.* 2. *cap.* 2. *Excellentiſ. item Dn.*Sebiz. *in tract. de Variol. & Morbill. diſp.*4.*th.*4. Et Fern. *l.* 1. *parthol. c.* 2. Sic quemadmodum *Celeberr. Italorum Aeſculapius* Mercurialis *l.* 1. *de morb. puer. c.* 2. inquit, variolatus variolatum (ut barbarè loquar) generat, ſed minus rectè. Huc ſpectat quoque naturalis pectoris anguſtia & depreſſio, qualis illorum, quos Hipp. φθινώδεες & πλευγυώδεις *appellat* 3. *Epid. Com.* 3. *text.* 70. *qui enim,* ut Galen. *in Com.* 1. *&* 1. *Epid. Com.* 1. *t.* 18. *&* 2. *de Temp. c.* 6. *& aph. ſ.* 4. inquit, *pectus anguſtum habent & collum gracile, ob longum & ſtrictum, horum natura ad Phthiſin vergit. Quibus etiam caput eſt infirmum, & humidum, quodq; facilè impletur, Tabi maximè ſunt obnoxij.*

XI. *Tranſmittitur, & aliunde affluit, per modum fluxionis,* cùm ſc. materia ex vicinis partibus inflammatis, pleurâ, mediaſtino, diaphragmate, aſperâ arteriâ, eò defertur, vel à capite, dùm humores acres & nitroſi, ex bile & pituita ad pulmones delapſi, neque per tuſſim expulſi, ſpongioſam & mollem pulmonum ſubſtantiam facilè erodunt. & *Tabem* producunt. Sic humor ſursùm repens, & ad cerebrum elatus, p. n. retentus, & condenſatus, ob cerebri imbecillitatem relabitur, & ob calidam Ventriculi, Hepatis, Cordis, & totius Corporis intemperiem, tuſſim primùm, & raucedinem concitat, deinde ipſam phthiſin progenerat.

XII. *Externæ cauſæ* ſunt variæ: *Contagium.* Hinc ab Ariſt. 7. *probl.* 4. *& à* Gal. 1. *de diff. febr. c.* 2. Phthiſis rectè inter morbos contagioſos refertur, nec tuta ſatis eſt, & habetur cum phthiſicis converſatio. Deinde *aëris caliditas nimia* nimiùm exiccans, humoreſque in capite detentos liquefaciens, & ad inferiora detrudens, meatuſque occluſos recludens. Vel *nimia aëris frigiditas* conſtringens, & conſtipans, venaſque pulmonum ad rupturam diſponens, ſicuti accidere ſolet Viatoribus, & alijs in locis montoſis habitantibus. *Aër* item hominum, animaliumque cæde, & ſtrage, ſtagnantibus putridiſſimiſque aquis, vel etiam malignæ terræ halitu, ventis noxijs, denique influxu ſyderum & ſorde Mechanicorum Corruptus & infectus, uno verbo, *malignus, intemperatus vel* ſubſtantiâ *corruptus ut peſtilens, Mercurialis, metallicus, cavernoſus & ſubterraneus,* vel qualitate inquinatus, & putrido ſpiritu contaminatus, qui materiam defluxio-

nibus

nibus capitis ſuggerit, & inter alias partes pulmones maximè lædit. *Vapores* quoque *tetri, putridi, maligni, & peſtilentes* quoquo modo corpus infeſtantes. *Fumi metallorum & mora in ſpecubus ſubterraneis.* Hipp.*l.de aër. loc. & aq.* *Conſtitutio* item *autumnalis*, quæ ſuâ qualitate frigoris & caloris ſalſas deſtillationes movet, & ad *Phthiſin* propenſos inſigniter offendit, atque ſic in univerſum fiunt *morbi acutiſsimi, & pernicioſiſsimi.* Hipp. 3. *aph.* 9. *Autumnus Tabidis malus eſt,* Idem *ſ.* 3. *aph.* 10. *Si itaque Aeſtas ſicca eſt & aquilonia, autumnus vero pluvioſus & auſtralis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſsis, raucedines atque gravedines, nonnullis etiam Tabes,* Hipp. *ſ.* 3. *aph.* 13. *&* 22. *Autumno aſsiduis imbribus fiunt febres longæ, Epilepſiæ, Apoplexiæ, Anginæ; ſic, citatibus autem morbi tabifici, articulorum dolores & inteſtinorum difficultates* Hipp. 3. *aph.* 16. *Ventus* quoque *borealis* Phthiſicis valde inimicus eſt. *Regionum quoq; Conſtitutio frigida & humida* pectori noxia eſt.

XIII. *Cibi & potus.* Etſi ad corporis nutritionem & inſtaurationem ſint comparati; tamen cùm ſunt vel nimis copioſi, vel vitioſi, vel error in aſſumendo committatur, plurimorum morborum autor eſſe poſſunt. Nam *ubi copioſior p.n. cibus ingeſtus fuerit, is morbum creat* 2. *aph.* 17. *& neq; ſatietas, neq; fames, neq; aliud quicquam bonum, quod ſupra naturæ modum fuerit.* 2. *aph.* 4. Noxium quoque eſt, cibum ingerere priore nondùm concocto, nec ventriculo vacuo: *noxia quoq; eſt ciborum varietas.* Et omninò credibile eſt, præcipuam cauſam, ob quam tàm pauci juſtam ætatem attingunt, ſed ante ſenectutem moriuntur, eſſe *errorem in victu.* Tales ſunt *cibi calidi, acres & ſalſi, crapula nimia & ingluvies, vinum forte meraciùs hauſtum, & ſimilia,* corpora extrinſecùs conſumendi vim habentia.

XIV. Secundum *ætates* etiam Phthiſis maxime accidit, magis tamen *Iunioribus*, quàm alijs ætatibus, idque ob copiam, caliditatem & acrimoniam ſanguinis, vaſorum laxitatem & duritiem, motus vehementes, & neglectam diætam. Hipp. 3. *aph.* 29. inquit *Adoleſcentib. & Iuvenibus ſanguinis expuitiones, Tabes, febres acutæ, aliįq; morbi accidunt.* Hinc *Tabes ijs maximè fit ætatibus, quæ à* 18. *ſunt anno ad* 35. *& qui à* 25. *uſq; ad XXXV. ætatis annũ* inquit Hipp. 5. *aph.* 9. *&* 8. *aph.* 7. Rariſſimè *Senes* corripiuntur Phthiſi, ob vitam temperatam, & continentem, Idem 2. *aph.* 39. ſi tamen infeſtantur, fit hoc ab acribus diſtillationibus, & ſiccitatibus, quibus *Senes* potiſſimùm vexantur. Non autem prorsùs immunes ſunt ab hoc malo *Infantes, Pueri*: quia non ita acri & mordaci ſanguine, abundant, nec naturam ita robuſtam, licet plurimùm caloris nativi obtineant, habent 1. *aph.* 14. Neq; *carnoſi*, neque

mulieres, quibus *menſes* ſuppreſſi (niſi menſtrua defecerint) de quibus Hipp.*l.de Morb. mul.* inquit: *Nonnullis mulieribus, cùm Menſes duorum menſium ſpatio in uteris extiterunt, ubi intercepti fuerint, ad pulmones feruntur, eademq́; omnia his contingunt, quæ in Tabe dicta ſunt.* Hæ enim frequenter eâ corripiuntur, ob humidiſſima corpora, fluxionibus obnoxia. Gal. *l.* 4. *de loc. aff. c.* 8.

XV. *Cauſam* quoque præbent Exercitia immoderata, poſt cibum ſtatim inita, vel eorundem omnimoda intermiſſio, Somnus nimius, vigiliæ & lucubrationes nocturnæ, *pleno ſc. ventre*, Venus immodica, Excrementorum retentio, purgationes nimiæ, & exceſſivæ animi affectiones, Tuſſis violenta, & diuturna, Vomitus laborioſus, Ictus, percuſſio, caſus, fractura coſtarum, & alia, quæ pulmonem, ejuſque partes corrodendi, exulcerandi, dilacerandi, rumpendi, & conſumendi vim habent.

XVI. Hæc de Phthiſis parte affecta, minera & foco dicta: ſequuntur jam *SYMPTOMATA* morbum tanquàm effectus ſuam cauſam.

XVII. SIGNA itaque PROPRIA ET PATHOGNOMONICA ſunt FEBRIS LENTA, ET TOTIUS CONSUMPTIO.

Hæc fit, ob temperamenti inſiti, in calidius & ſiccius fixam permutationem, atque ita ſingulis partibus eandem intemperiem ſortientibus, ſortitam retinentibus, corpus ſenſim (*nutritione vitiatâ*) exiccatum marceſcit.

Illa; quia exulceratis pulmonibus, tetri fervidique vapores continuò in cor feruntur, ſpirituſque vitales inquinant, & accendunt, hinc *febris Lenta*, ex qua fit, ut primùm rorida ſubſtantia, deinde carnoſa & adipoſa, tandem fibroſa & membranoſa exiccetur, & conſumatur, atque ſic fit *Hectica continua.*

Continua, ob perennem putridorum vaporum ad cor tranſmiſſionem, & deinde, ob fixum, habitualemque accenſum æſtum.

Hectica, uti ex urinis, pulſu, excandeſcentia ſub noctem, & à cibo ſumto, alijsque ſignis colligi poteſt. Unde ſenſim ſuo calore continuò primùm abſumitur in omnibus partibus ſimilaribus humidum radicale, deinde partes carnoſæ, omniumq; partium ſubſtantia, itaque extrema ſubſequitur corporis macilentia & ſiccitas, atque ſic nulla eſt declinatio, nulla proinde curatio.

XVIII. SIGNA Tabis minus propria: *Tuſſis.* Quæ excitatur à materia acri & moleſta, ſputis ſc. in pulmonibus ſuccreſcentibus,

bus, & cor ad excretionem *horis* præſertim *matutinis & veſpertinis* ſtimulantibus.

Sub noctem ingraveſcit. 2. *aph.* 47. Quo, *dum* pus fit, dolores exacerbari dicuntur magis, quàm confecto pure.

Excandeſcit poſt cibum, quâvis horâ ſumptum. Hoc enim eſt pathognomonicum ſignum *Hecticæ*, quia calori hectico plus pabuli ex cibo & potu tùm incipit ſuppeditari, & plures inde vapores attolluntur, duratque hæc caloris mutatio, donec alimentum diſtributum ſit.

Pulſus parvus, celer, frequens, durus. Urina adipoſa, *Reſpirationis difficultas*; quia inſtrumentum reſpirationis inſigni aliquo morbo laborat. *Sanguis exiccatur, caro* patitur *cavitates & ſciſſuras* ingenubus periculoſas: *ubi enim ſciſſuræ*, præſertim *genuum ſunt*, ibi nulla prorſus cura, nullum conſilium, nullum auxilium.

XIX. DIAGNOSTICA. *Facies Hippocratica*[1], *in qua oculi concavantur, nares exacuuntur, aures contrahuntur, earumque fibræ invertuntur, tempora collabuntur*, (propter humidi abſumtionem) *genæ liveſcunt, cutis circa frontem dura, intenta, arida, facies pallida, ventres digitorum lati fiunt, ungues exalbidi in digitis incurvantur* (propter carnis conſumptionem) *totumq; corpus languet*, (quia cor laborat, calor evolat, ſpiritus diſſipantur, ſanguis conſumitur, ſubſtantia partium tabeſcit,) *ſqualidum & ſceleto ſimile evadit.* Vincente jam malo *capilli defluunt*, (ob ſiccitatem, & alimenti penuriam) & proximi morti *alvi profluvio laborant* (ob virium imbecillitatem) *difficulter reſpirant* (quia pulmo ſeſe non ſatis propter debilitatem expandere poteſt) *hypochondria ſursùm convelluntur, ſitis inexplebilis* (propter partes totius corporis exiccatas) *cibiq; faſtidium* invadunt, *Cervix & crura* tortuoſa fiunt, *Sudores per ſomnum* copioſiſſimi erumpunt cum ſumma debilitate, ob retentricis imbecillitatem, *tuſſi continuâ* infeſtantur, (ob materiam à capite defluentem copioſam, pulmonibus inhærentem, & expultricem ad ſui excretionem ſolicitantem,) & per *tuſſim* vel *cruentum*, vel *purulentum*, vel *ſordidum*, vel *fœdum pus*, ſine dolore excernunt, quod in ignem projectum, tetrum odorem ſpirat, propter putridam materiam in pulmonibus contractam, quâ fœtidos de ſe ſpargit halitus, eorum etiam *ſputamina* in aquam injecta, ob gravitatem in fundũ labuntur. Malo magis aucto, nonnunquã per tuſſim excreant, cum intolerabili fœtore portiunculas carneas, vel cartilagineas aſperæ arteriæ, propter pulmonis putrefactionem, ut inquit Gal. *l. de diff. morb. c.* 5. Tandem *facies pallet* (propter exhauſtum calorem, ſanguinem & ſpiritum) *extrema intumeſcunt*, maximè *pedes*,

 &ge-

& *genæ liveſcunt*, (propter caloris nativi extinctionem,) *pulſus parvus*, non nimiùm *celer, languidus*. *Vrina* initiò naturalis, pòſt oleaginoſa, calorque non levis ex rubedine in urina cernitur, & in abſumtione carnis, furfuracea, in abſumtione oſſium, in fundo urinæ materia ovorum putaminibus confractis ſimilis conſpicitur. *Capilli defluunt*, ob ſiccitatem, & alimenti penuriam, *pediculis abundant*, propter humorum putredinem.

Poſtremò *Diarrhæa* ſupervenit, ex virium imbecillitate; & humiditate corporis abſumtâ, *ſputum* ſupprimitur, & placidè ſineque perturbatione (*ut plurimùm*) extinguuntur.

XX. PROGNOSIS. *In genere* Malum hoc quàm maximè periculoſum, & vix curam admittit, præſertim inveterata pulmonum ulcera, ut vult Gal. 4. *de loc. aff. c.* 8. Etſi remedia admittat, non tamen perfecta cura eſt, ſed potius palliativa.

Primùm quidem *ob continuam tuſſim*, quæ, ſicuti difficilis eſt, & neceſſaria ad ſputorum excretionem; ita periculoſa eſt, poteſtque viſcus hoc ulteriùs lædere; Sanies autem illa, carni molli inhærens, citra Tuſſim excreari nequit.

Deinde ob exulcerationem pulmonum, quæ vel propter eorundem perpetuum motum, difficilimè, vel non curatur, vel quod nonniſi exigua medicamentorum portio ad pulmones penetret.

Deniq; ob febrem & extenuationem, quæ humectantia requirit: illa verò ulcus reſpuit: *Febris* enim humectationem: *Vlcus* autem exiccationem poſtulat. *Poſtremò*, quia pulmo valde humidus eſt, tùm ratione propriæ ſubſtantiæ, tùm ratione copioſi ſanguinis, quem per venam arterioſam, & arteriam venoſam à corde accipit. Subjectus quoque eſt cerebro, cujus recrementa defluentia frequentiſſimè admittere neceſſe habet, *Vlceris* verò curatio in ſiccitate conſiſtit.

Vltimò, quia in omnibus penè remediorum generibus, difficultas ſeſe offert. Nam *Frigida* pectori inimica ſunt, neque altè penetrant. *Calida* febrim, quæ φθίσεως perpetua comes, augent. *Sicca* Hecticam fovent. *Humida* nocent, & ulceris ſanationi obſunt.

XXI. *In ſpecie* autem vix quicquam boni hìc ſperare licet, ob profundas mali radices, quas *extenuatio*, *calor Hecticus*, *ſputorum carbonibus injectorum fœtor intolerabilis*, *capillorum de capite defluxus*, *alvi profluvium*, & *ſputorum ſuppreſſio &c.* arguunt, quæ omnia mortis ſunt apparitores.

Qui igitur pectus anguſtum habent, & Collum gracile, oblongum,

gum, & ſtrictum, caput infirmum & humidum, horum natura ad Phthiſin diſpoſita eſt.

Qui Tabe *vexantur, ſi ſputum carbonibus injectum quod extuſsiunt, malê olet, lethale eſt,* 5. *aph.* 11. *Quibus* per Tabem *capilli defluunt è capite, ij fluxione alvi ſuperveniente, moriuntur* 5. *aph.* 12. *&* 14. *In* Tabe *retentio puris, mortem propinquam indicat.* 7. *aph.* 16. *Tabidi caveant vomitum.* 4. *aph.* 8. Quibus pulmones ſunt exulcerati, curationem rariſſimè admittunt, & nonniſi palliatam & inconſtantem. Et Phthiſis confirmata vix curatur, ſed plerumq; ad mortem uſque comitatur.

XXII. Jam ſupereſſet, ut aliquid de ſignis anamneſticis, præteritam conſtitutionem indicantibus, adderem: verùm quia dato effectu cauſam adfuiſſe, facilè cognoſcimus. Et cum jam plùs æquo in altum mare vela expandimus, illa contrahendi tempus eſt, & *receptui* canendum.

XXIII. Cùm itaque prolixiùs φθίσεως naturam excuſſimus; iniqui eſſemus, ſi CURÆ ipſius non aliquas daremus partes. Verùm cùm corpus humanum alterationi maximè obnoxium, ob internos externosque hoſtes, vitæ inſidias ſtruentes, & ulcera pulmonum difficiliùs, quam aliarum partium thoracis, ſanentur; Ideo θεραπευτικὰ, quæ hominibus quaſi divinitùs conceſſa, adhibenda ſunt, ut *Phthiſis* vel planè tollatur, & ſanitas reſtituatur, vel ſaltem id agendum, ut vel vita aliquamdiu prorogetur, vel morbi vehementia mitigetur, & minuatur, quò ægro morbus minùs moleſtus ſit. Quanquam Hipp. *l.* περὶ τέχν. dicat, *Ejus qui ſervari nequit, curam ſuſcipiendam vel tentandam non eſſe.* Et Gal. *Com.* 2. *aph.* 29. doceat, *deploratos curandos non eſſe; ſed relinquendos, & morbi finem prædicendum*; quia, ut inquit Idem 11. *M. M.* 9. *imprudentis eſt conſilij apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuêre ſaluti*: tutius tamen eſſe videtur conſilium DAMASCENI, ubi *aph.* 46. *&* 144. *ſalutem ægrotantibus perpetuò, etiamſi deſperes, promittendam eſſe dicit; neq; vel deploratis animum deſpondendi occaſionem præbendum. Temperaturam enim corporis, animi affectibus ſemper cohærere.* vel ut *aph.* 144. *corpora hominum ſpiritus eorum ſequi.* Et cùm non ſemper conſtet, qui morbi incurabiles ſint, *multotiesq;*, ut inquit Avicenn. *tr.* 2. *c.* 10. *aliquis ſalvatur, abſque ſpe mirabiliter: ſatiùs eſſe* inquit *Celſ. l.* 2. *anceps experiri auxilium, quàm omninò nullum, & ſpem dubiam, certæ deſperationi præferre* Idem *l.* 5, *fieri enim quandoq; in curatione monſtra, & præter expectationem reſtitui eos, qui pro deploratis habiti fuerint,* Ut igitur Inhumanitatis nota evitetur, MEDICUS *ægro imploranti*, quantum quidem per artem & natu-

ram poteſt, ea in re non deerit. Quod ſi æger morbi vehementiâ occubuerit, MEDICUS tamen ſuum officium, & quod artis eſt, fecit, non aliter ac bonus *Nauclerus*, qui, quamvis diligentiſſimè navem gubernet, Tempeſtate abreptus victus portum attingere non valet.

XXIV. INDICATIONES CURATIVÆ à tribus potiſſimùm deſumuntur 1. *ab Vlcere pulmonis.* 2. *ab ipſa Febre.* 3. *ab Extenuatione corporis.* *Vlcus* abſterſionem, exiccationem, conſolidationem & *Subſtantiæ pulmonum* reſtaurationem requirit. *Febris* refrigerationem & humectationem. *Extenuatio* refectionem.

Cum jam iſtæ Indicationes frontibus adverſis ſibi ſint contrariæ; ita illis ſuccurrendum, ut, dum uni incumbimus, aliarum quoque habeatur ratio.

XXV. CURATIO. Ad deterſionem, exiccationem & conſolidationem conducunt Decocta, Syrupi, *ex ſymph. maj. farfar. plantag. veron. pulm. ſcabioſ. alth. roſ. rubr. glycyrrh.* &c. item decocta *guajac. ſarſ. parill. Chin.* Saniem ichoreſque exiccantia, & ad ulceris ſanationem plurimùm facientia; temperanda tamen pro febrili æſtu: Conſervæ, Ioch. Tab. ex ijſdem paratæ, & alia ſaniem ichoreſq; exiccantia, atque ad ulceris ſanationem plurimùm facientia.

XXVI. Sed cùm vitium hæreat in parte molli, vix abſterſionem perfectam ſperari hac in parte poſſe, vaſis refertâ & defluxionibus obnoxiâ, ut citra abſtergentium admiſtionem ſola conſolidantia locum habeant, neque etiam in principio ita præcisè abſtergendum eſſe putamus, ut omnia agglutinantia deinde exulent. Practici docent, prævalentibus detergentibus, quamdiu id ulceris immunditiës exigit, & deinde conſolidantibus, ubi Ulcus magnâ ex parte mundatum, utendum eſſe.

XXVII. *Ad corporis Subſtantiam inſtaurandam*, & ut ſimul *Febri Hecticæ* obviam eatur, exhibenda ſunt ea, quæ bene nutriunt, facilè digeruntur, & corporis ſqualorem, æſtumq; temperant; eligenda tamen ſemper ea, quæ *ulceri* curando ſimul conveniunt, vel ſaltem ei non ſunt adverſa.

PRIMAS obtinet LAC, *ſeroſâ* parte abſtergens, *caſeoſâ* conſolidans, *butyroſâ* tuſſim leniens, humectans, exiccationem corrigens, & hiſce ſcopis omnibus ſatisfaciens.

Propinandum autem primùm *manè, jejuno ſtomacho, tribus horis, aut quatuor ante cibum, recens mulſum, ab ℥iiij ad ℥viij & ℥xij.* Deinde *ſub veſperam,* pro euphoria, (*quatenus ſc. vires augeri cernimus, eatenus nos quoque cibis adijcimus*) addendo parum ſacchari, aut Mellis, ne in ven-

in ventriculo aceſcat, nec ſtatim alium ingerendo. Si convenientes herbæ in lacte incoquantur, utilius erit.

XXVIII. *Aſininum*, ſeroſius ſc. magis abſtergit, *Caprinum* minùs ſeroſum eſt, adhuc minùs *Vaccinum*. *Muliebre* præ cæteris, tanquàm naturæ ejuſdem, & corpori humano familiariſſimum, ad corporis refectionem maximè conducit. Eſt enim præ cæteris minùs ſubtile, frigidius, & humidius, citiùs concoquitur, velociùs penetrat, & meliùs nutrit. Deinde *Aſininum* ad Phthiſin accommodatiſſimum, inquit Trallian. *l.* 12. *c.* 4. Eſt enim tenuiſſimum, minimè coagulatur, ſed facilè digeritur, quod Avicenn. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. confirmat. *Non eſt*, inquit, *Lac poſt Muliebre, quod Hecticis æquè conveniat, quàm aſininum. Hecticam, ſi curabilis ſit, ad plenum curat. Caprinum* quoque Phthiſicis utile eſt, neque injuriâ: ſiquidem inter cætera lactis genera moderatè ſe habet, non enim admodùm pingue & craſſum, ſed medium eſſe cenſetur.

Tandem *Lac Vaccinum* aliorum animalium lacte craſſius & pinguius judicatur, & ob id etiam magis alere putatur.

Ad hoc refertur *Ovinum*, quod ad *Vaccinum* quodámodo accedit.

XXIX. Præter LAC conducunt CIBI EUCHYMI, EUPEPTI, h. e. boni ſucci & alimenti, concoctu faciles, ut corpus emaciatum humectent, inſtaurent, & reficiant. Cibi moderati primùm abſtergentes, refrigerantes, humectantes, deinde incraſſantes, & glutinoſi, ſæpe & frequentes, ſed parciori manu exhibendi. Liberaliori quidem eget æger alimento, ſed cum coquendo non ſit par, ideò deficiens quantitas, frequentiori oblatione compenſanda erit, & quidem, formâ liquidiori, ex *Carnibus agninis, hædin. gallinac. ovis. rec. piſc. ſaxat. hord. amygd. ſem.* 4. *fr. maj.* Ex quibus conficiantur *juſcula, decocta. jura.* quæ vocantur *Conſummata, Embammata, gelatina.* &c. aliæque formulæ, apud Practicos obviæ.

POTUS. *Decoct. hord. cum ſacch. ſeu. paſſ. glycyrrh. vinum tenue* debilibus: Fortioribus *Emulſ. amyg. dulc. melon. cum decoct. hord.* ſi ſc. ventriculus bene ſe habeat, dentur. AER non debet eſſe, ut in *Hectica ſimplici*, frigidus & humidus, ſed temperatè calidus & ſiccus, ſi ſc. ſanandi ulceris ſpes ſupereſſet. Hac de cauſa Veteres *Tabidos* mittebant ad *Tabias*, monticulum inter *Surrentum & Neapolim*, calidum & ſiccum, ob vicinum *Veſuvium*, inſtar *ætbnæ* flammam continuò evomentem. SOMNUS & VIGILIÆ non ſint diuturnæ, neq; immoderatæ. Nam ſi modum exceſſerint, malũ inquit Hipp. 2. *aph.* 3. *Somnus non ſit diuturnus*; ne copioſior corpus humectet, brevior nimiùm exiccet.

Non

Non meridianus: nam ſi intempeſtivè ineatur, nocet, & Hipp. 2. *progn.* 11. inquit, Interdiu vigilandum, noctu autem dormiendum. Et *Avicenn.* in die dormire malum eſſe profitetur: Sed *Moderatus: ſomnus enim & vigilia moderata ſanitatem ſervant, immoderata verò eandem deſtruunt.* Et à Lacte non ſtatim dormiendum, ne corrumpatur; dormiat autem æger ſuper latus infirmum, eo usq; donec cibi concocti, ſpiritusque abſumpti, reſtaurati ſint. Corpus non exerceat MOTV aut frictione, ne crudum lac, vel aliud anteà ſumptum, in corpus trahatur.

EXERCITIA ſunto brevia, levia: valde enim nocent ſtatim poſt cibum, & concoctione nondùm abſolutâ.

QVIES autem potiſſimùm prodeſt. Eſt enim laſſitudinis refugium, viriumque lapſarum refectorium.

EXCRETA fiant quotidie juſtâ qualitate & quantitate.

ALVI moderata laxitas ægro exoptanda; profluvium enim noxium eſt.

ANIMI AFFECTIONES ſint tranquillæ & moderatæ: abſint curæ, triſtitia, timor.

XXX. CVRAE enim *vehementer extenuant, & exiccant, ſomnum impediunt, vires deſtruunt, febres accendunt, calorem nativum reſolvunt, & extinguunt.* Gal. *l.* 1. *c.* 11. *de Tuend. San.*

TRISTITIA *corpus macie paulatim extabefacit, ipſum quoq; Cor immodicè conſtringit, ſpiritum obtenebrat, ingenium hebetat, judicium obſcurat, rationem impedit, & memoriam obtundit.*

TIMOR *ſpiritum & ſanguinem in toto corpore abſumit. Hinc partes algent, corpusq; palleſcit, tremor incidit, vox interrumpitur, & vires deniq; omnes convelluntur.*

PLVRA legantur apud Practicos. *Nobis hic jam, poſtquam* Divinâ gratiâ *navim in vadum, quod intendimus, perduximus, ſubſiſtendum erit. Sufficiant hæc breviter pro inſtituti noſtri ratione, & conceſſo ingenij genio, de Phthiſi dixiſſe.* DEVM OPT. MAX: *in quo omnia, à quo omnia & ad quem omnia, devoto pectore rogamus, ut laboribus noſtris poſthâc bene dicere velit, quò omnia cedant ad Divini Nominis ſui gloriam & proximi ſalutem; Cui* TRIVNO ſit LAVS, HONOR & GLORIA.

COROLLARIA.

I. An Phthiſis ſit morbus contagioſus, hæreditarius, & lethalis? Aff.

II. An Febris ſit Intemperies an Calor? Vtr.

III. An deſperati & deplorati ſolis prognoſticis relinquendi? D.

IV. An Lac, Ova, Mel & Saccharum in genere phthiſicis conveniant? D.

V. An Vngues, præſertim cum in Phthiſicis creſcant, reliquæ autem partes tabeſcant, propriè ſint partes corporis viventes? Diſqr.

VI. Vtrum infans Matris an Nutricis lacte alendus? D.

VII. An Lien poſſit extirpari & radicitùs conſumi? N.

VIII. An formæ Elementorum in miſtis maneant integræ; an refractæ? Vtr.

IX. Virgines lac non habent, neque Viri, neque etiam menſtruo laborant.

X. An ſi quis adſcenderet ad ſolem, ita ut manibus quaſi attingere poſſet ſolem, ipſius calorem ſentiret? Diſqr.

FINIS.